

7. Перспективи світового лідерства економіки Китаю [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ufin.com.ua/analit_mat/drn/111.htm.
8. Щекович О.С. Використання зарубіжного досвіду державного регулювання економіки АПК в Україні // Економіка АПК. – 2009. – №1 [Електронний ресурс] / О.С. Щекович. – Режим доступу: <http://www.info-prensa.com/article-525.html>
9. Си Цзиньпин. О государственном управлении: сборник / Си Цзиньпин . – М. : Издательство литературы на иностранных языках, 2014. – 152 с.

References

1. Antuan van Angtmael (2012), "Where BRIKS are going", *Foreign Policy*, available at: <http://inopressa.ru/article/10oct2012/foreignpolicy/brics.html>
2. Holoborodko, T.V. (2013), "The positive China's experience in economic management", *Biznes Inform*, no. 4, pp. 77-81.
3. Kondrashova, L.I. (2014), *Kitajskaya mecha o natsionalnom vozrozhdenii* [Chinese dream of national revival], Institut ekonomiki RAN, Moscow, Russia, 36 p.
4. Kovalev, M.M. (2015), *Kitaj stroit ekonomiky znanij* [China is building the knowledge economy], Minsk, Belorasha, 152 p.
5. Kuznetsov, V.A. (2012), "Multinationals company of BRICS", *Mirovaya ekonomika i mezhdunarodnyye otnosheniya*, no.3, pp.3-11.
6. China - world factory / documentary film (2015), available at: [http:// doclimit.com/obshchestvo/kitay-mirovaya-fabrika](http://doclimit.com/obshchestvo/kitay-mirovaya-fabrika).
7. "Prospects for global leadership in China", available at: http://ufin.com.ua/analit_mat/drn/111.htm.
8. Schekovich, O.S. (2009), "Use of foreign experience of state regulation of the economy AIC in Ukraine", *Ekonomika APK*, no.1, available at: <http://info-prensa.com/article-525.html>
9. Si Czinpin, (2014), *O gosudarstvennom upravlenii* [About of state management], Izdatelstvo literatury na inostrannykh yazykakh, Moscow, Russia, 152 p.

УДК 338.439.5:636.4

**Ібатуллін М.І.,
к.е.н., доцент
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Артимонова І.В.,
к.е.н., доцент
Білоцерківський національний аграрний університет**

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ СВИНИНИ В УКРАЇНІ

**Ibatullin M.I.,
cand.sc.(econ.), assoc. prof.
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine
Artimonova I.V.,
cand.sc.(econ.), assoc. prof.
Bila Tserkva National Agrarian University**

CURRENT STATE AND PROBLEMS OF FUNCTIONING OF THE PORK MARKET IN UKRAINE

Постановка проблеми У балансі м'яса України визначальне місце належить свинині, замінити які неможливо, оскільки кожний із цих видів м'яса має специфічні смакові властивості, амінокислотний склад і харчову цінність. Однак різкий спад обсягів виробництва продукції свинарства у роки ринкових перетворень призвів до значного скорочення споживання населенням свинини на фоні зменшення пропозиції вітчизняного м'яса і значного зростання його імпорту в замороженому вигляді. У результаті зростаючої конкуренції між товаровиробниками окремих видів м'яса товаровиробники свинини опинилися не у кращому економічному становищі. Функціонування ринку продукції свинарства ускладнюється внаслідок різкого скорочення державної підтримки галузі, невідповідності цін на продукцію свинарства матеріальним витратам на її виробництво, порушення економічних відносин між суб'єктами ринку, падіння платоспроможного попиту населення.

Вітчизняний ринок продукції свинарства функціонує стихійно через слабку інфраструктуру, наявність великої кількості посередницьких структур, недосконалість механізму ринкових відносин між товаровиробниками м'ясної продукції, її переробниками, торгівлею. Водночас свинарство

залишається однією із провідних, історично традиційних для України галузей тваринництва, спроможних в умовах обмеженості матеріальних і фінансових ресурсів не лише збільшити виробництво сировини для м'ясопереробної промисловості, але й забезпечити економію витрат завдяки унікальним якостям м'яса свиней.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку свинарства і функціонування ринку свинини, напрями державного регулювання і підтримки галузі в умовах розвитку ринкових відносин є предметом досліджень багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців. Теоретичні, методологічні та прикладні питання функціонування ринку продукції свинарства висвітлені у працях вітчизняних учених П.С. Березівського, Р.С. Грабовського, С.Л. Дусановського, О.В. Мазуренко, В.Я. Месель-Веселяка, П.Т. Саблука, І.В. Свиноуса, І.Н. Топіхи, О.М. Шпичака, М.Д. Янків та багатьох інших. Водночас, враховуючи тривалий кризовий стан свинарства та необхідність інтеграції України у світовий ринок, виникає нагальна потреба в постійному моніторингу його стану та науковому обґрунтуванні дієвих інструментів регулювання розвитку свинарства в цілому та зокрема ринку його продукції з метою забезпечення продовольчої безпеки держави.

Постановка завдання. Метою дослідження є оцінка сучасного стану ринку свинини та на її основі розробка практичних рекомендацій щодо регулювання взаємовідносин між суб'єктами на ринку свинини.

Виклад основного матеріалу дослідження. Не зважаючи на сприятливі умови для розвитку свинарства, в Україні продовжується спад поголів'я. На 1 листопада 2015 року в усіх категоріях господарств зменшилося поголів'я свиней проти відповідного періоду минулого року на 253,1 тис. голів, у господарствах населення – на 267,6 тис., а у сільськогосподарських підприємствах навпаки збільшилося на 14,5 тис. голів.

Найбільше скорочення поголів'я (від 39,6 до 65,7 тис. голів) допустили в Чернігівській, Дніпропетровській, Київській, Рівненській та Донецькій областях.

Основними чинниками, які вплинули на зниження поголів'я свиней в господарствах корпоративного сектору є низька економічна ефективність виробництва свинини протягом тривалого часу, за виключенням високотоварних сільськогосподарських підприємств (рівень прибутковості в 2014 р. становив понад 70 %), що унеможливило здійснювати розширене відтворення виробництва. До 2012 року виробництво м'яса свиней в Україні було нерентабельним, у 2012-2013 рр. – балансувало на межі нульової рентабельності і лише у 2014 році прибутковість зросла до понад 5 % і галуззю отримано понад 0,4 млрд. прибутку. Для менеджменту сільськогосподарських підприємств важливим індикатором ефективності виробництва свинини є рівень закупівельних цін на зерно – основного корму для тварин. Зростання цін на зернові буде негативно впливати на динаміку поголів'я свиней у вітчизняних виробників м'яса.

Важливим чинником, який спричинив зниження поголів'я свиней, особливо в Київській області є спалах епідемії африканської чуми свиней (АЧС). Так, через захворювання було знищено понад 60 тис. свиней в ПАТ АК «Калита». Збиток несений сільськогосподарському підприємству оцінюється понад 200 млн. грн.

В господарствах населення основним чинником, який вплинув на зменшення чисельності свиней є погіршення соціально-демографічної ситуації на селі. Також суттєвим чинником є і епідемія АЧС, яка найбільш вражає поголів'я свиней, котрі утримуються в сільських домогосподарствах.

Концентрація і спеціалізація свинарства в Україні, зокрема розміщення потужних свинокомплексів, здійснюється в зоні розвинутого зернового господарства [8]. Станом на 1 листопада 2015 року в усіх категоріях господарств найбільша кількість свиней сконцентрована у Дніпропетровській – 529,9 тис. голів (6,9 % від загального поголів'я по Україні), Київській – 496,9 тис. (6,5 %) та Донецькій – 481,6 тис. голів (6,3 %) областях. У сільськогосподарських підприємствах найбільше поголів'я свиней утримується в Донецькій – 88,9 % від загального поголів'я по області, Дніпропетровській – 71,3, Київській – 71 та Полтавській – 70,3 % областях. Дані регіони є лідерами по виробництву зерна в Україні.

Для виробництва продукції свинарства в Україні є характерним посилення концентрації виробництва в корпоративному секторі аграрної економіки. Так, в 2014 р. сільськогосподарські підприємства із поголів'ям понад 5000 голів (високоспеціалізовані свинокомплекси), загальною чисельністю близько 100 господарств, займають 68 % (понад дві третини) у загальних обсягах реалізації свинини. Дана обставина свідчить про посилення тенденцій до концентрації поголів'я свиней. Беззаперечним лідером є «АПК-Інвест» (майже 280 тис. свиней), другу позицію займає «Глобіно» (близько 150 тис.), «Даноша» (127 тис.), «Агропромислова компанія» (112 тис.) і «Нива Переяславщини» із понад 100 тис. свиней.

Натомість сільгосп підприємства із поголів'ям до 500 голів (таких господарств налічується близько 1640, що становить більше половини (51 %) загальної чисельності господарств корпоративного сектору, що займаються вирощуванням свиней в Україні) займають лише 6,5 % у загальному обсязі виробництва м'яса свиней.

Високотоварні сільськогосподарські підприємства, які спеціалізуються на виробництві свинини, забезпечують високопродуктивний розвиток галузі за рахунок впровадження сучасних інтенсивних технологій [3]. Економічний аналіз показує, що в господарствах з поголів'ям понад 5000 голів рівень добового приросту в 2014 р. становив понад 507 г, в той же час в сільськогосподарських підприємствах з поголів'я до 500 голів лише 270 г.

Основним чинником відмови від вирощування свиней для малих і середніх сільськогосподарських підприємств є відсутність сприятливих умов фінансування розвитку галузі шляхом використання банківського кредиту. Для вітчизняних сільськогосподарських виробників як і раніше складно отримати доступ до фінансування через тривалу кризу в банківському секторі. При цьому умови кредитування, які пропонуються на даний момент для багатьох гравців, (особливо малих і середніх господарств корпоративного сектору) не вигідні [2]. Варто відзначити, що в свинарстві кредити в основному беруться під нарощування поголів'я, а також під впровадження нових технологій виробництва.

До факторів, що впливають на виробництво свинини в Україні, варто віднести інфляцію і девальвацію гривні, внаслідок чого зростає собівартість, а разом з нею і відпускна ціна [7]. Збільшення обсягів виробництва мороженої свинини також пов'язане з налагодженням експорту м'яса. У січні – жовтні 2015 р. переробними підприємствами вироблено 206,6 тис. т, що на 6,7% більше ніж торік.

Незважаючи на певні соціально-економічні процеси, які відбуваються в суспільстві, спостерігається, що для переважної більшості жителів України пріоритетним є споживання свинини в структурі продукції м'яса [1].

В умовах зниження рівня доходів населення спостерігається зменшення споживання свинини. Більшість населення купують інші види м'яса, зокрема курятину, яка дешевша за продукти забою свиней.

Проведений аналіз показує, що фактичний рівень споживання свинини у 2012-2013 рр. складав близько 64 % (майже дві третини) від раціональної норми споживання, а у 2014 році аналізований показник зріс до 68 %. При цьому виявлено, що рівень забезпечення свининою в Україні становить понад 65 %.

Прогнозні розрахунки стверджують, що фонд споживання свинини в країні у 2015 р. знизиться на 10,7% або зменшиться проти 2014 р. на 92 тис. т і становитиме 768 тис. т. Відповідно, споживання свинини у розрахунку на одну особу зменшиться до 17,9 кг за рік, що на півкілограма менше за попередній прогноз і на 2,1 кг менше за показники минулого року.

Незважаючи на низьку купівельну спроможність населення, спостерігається подальше зростання цін на всіх етапах товароруху від виробника до споживача.

Деякі оператори ринку в жовтні-листопаді 2015 р. продовжили піднімати ціни, мотивуючи можливим дефіцитом продукції свинарства через загрозу епідемії, адже АЧС розширила свою географію і була зафіксована в Одеській і Миколаївській областях.

Середня ціна реалізації свиней у живій вазі аграрними підприємствами у жовтні 2015 р. становила 24,08 грн/кг, що на 16,0% вище порівняно з відповідним періодом 2014 р.

Середня ціна реалізації переробними підприємствами свинини свіжої чи охолодженої у жовтні 2015 р. становила 45,76 грн/кг (без ПДВ), що на 22,6% вище рівня жовтня 2014 р.

Найвищі середні реалізаційні ціни були в Івано-Франківській області (29142 грн/т), а найнижчі – у Миколаївській (21077 грн/т).

Подібна ситуація спостерігається і на роздрібних продовольчих ринках – основному індикаторі ринкового ціноутворення на продукти забою свиней. Так, вартість свинини (без кістки) за четвертий тиждень листопада зросла на 0,2% проти цін третього тижня (до 78,93 грн/кг). Найбільше підвищення спостерігалось у Луганській (на 5,5%), Одеській (на 2,5%) та Волинській (на 2,4%) областях.

Дане зростання цін на роздрібних продовольчих ринках викликане спекуляцією щодо епідемії АЧС та можливого дефіциту свинини на внутрішньому ринку. Нині вартість свинини досить завищена, що не відображає реального співвідношення попиту та пропозиції. Адже номінальний рівень доходів потенційних споживачів – населення України майже не зріс. Проте, відбувається суттєве зниження купівельної спроможності населення, що повинно спричинити зниження цін.

Суттєвим чинником, який впливає на стан внутрішнього ринку є експорт-імпорт продуктів забою свиней.

У січні – вересні 2015 р. імпортовано 3,3 тис. т свинини (свіжої, охолодженої та мороженої), що у 8 разів менше, ніж за відповідний період 2014 р. (26,2 тис. т). Середня ціна завезеної свинини становила 2,23 дол./кг, що на 14,2% нижче, ніж у січні – вересні 2014 р. (2,60 дол./кг). Найбільші обсяги поставок свинини в Україну здійснені з Німеччини – 31,2% (1,02 тис. т за ціною 2,08 дол./кг), Нідерландів – 20,4% (0,66 тис. т за ціною 2,06 дол./кг) та Бразилії – 16,9% (0,55 тис. т за ціною 2,80 дол./кг) від загального обсягу імпорту свинини.

Експорт свинини (свіжої, охолодженої та мороженої) у січні – вересні 2015 р. становив 21,5 тис. т, що у 4,6 рази більше, ніж у січні – вересні 2014 р. Свинина експортувалася за середньою ціною 2,09 дол./кг, що на 28,7% нижче ніж у січні – вересні 2014 р. (2,93 дол./кг). У Російську Федерацію експортовано 97,1% (20,9 тис. т, що у 47 разів більше, ніж за відповідний період 2014 р. (0,45 тис. т)),

Вірменію – 1,2% (0,25 тис. т) та Молдову – 1,1% (0,23 тис. т) від загального обсягу експорту свинини. Зовнішньоторговельне сальдо від торгівлі свининою за січень-вересень склало 37,6 млн дол. прибутку.

Експорт був активний в першому півріччі, в другому - спостерігається тенденція до зниження. Основна причина – спалах захворювання свиней. Після першого випадку АЧС Казахстан і Білорусь заборонили ввезення свинини з певних регіонів України. В Росію надходять незначні партії.

Необхідно відзначити, що за якісними показниками вітчизняна свинина, на думку більшості споживачів, переважає імпортні аналоги. Це позитивно відображається і на попиті з боку споживачів в роздрібній мережі.

В умовах членства України в СОТ постає необхідність розвитку інфраструктурного забезпечення ринку свинини. Враховуючи вимоги Закону України "Про якість та безпеку продуктів харчування", забій тварин у найближчій перспективі повинен здійснюватися на обладнаних пунктах забою. Як свідчать результати обстежень забійних пунктів, що значна частина забійних пунктів (39,7 %) знаходиться в пристосованих приміщеннях. Натомість недостатньо поширене використання модулів – 7,2 %. Близько третини обстежених боєнь не мають ліній забою великої рогатої худоби та свиней. Близько 70 боєнь не мають очисних споруд, а 23 – водопостачання. Дана обставина унеможливорює реалізації продуктів забою свиней господарствами населення.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, нині вітчизняний сільськогосподарський товаровиробник є повноцінним гравцем на внутрішньому ринку продукції свинарства. В умовах низької купівельної спроможності населення в нашій державі створився надлишок свинини. З цією метою необхідно державним органам включати механізми державного регулювання з метою забезпечення жителів України свининою відповідно до наукового обґрунтованих норм споживання, а для виробника вирішення проблеми збуту за прийнятною ціною. В першу чергу необхідно запровадити систему адресної підтримки населення. По відношенню до сільськогосподарських товаровиробників здійснення постійного моніторингу за формуванням економічно обґрунтованих цін на всіх етапах товароруу від виробника до споживача. В умовах членства України в СОТ також постає завдання розробки комплексної програми розвитку інфраструктури ринку свинини на засадах приватно-державного партнерства. В першу чергу це розвиток мережі забійних пунктів.

Література

1. Іванюта В. Ф. Стан проблеми виробництва продукції свинарства в Україні / В. Ф. Іванюта, Н. М. Бейдик // *Агросвіт*. – 2008. – № 10. – С. 25-27.
2. Ільїна Г.В. Ефективність використання трудових і матеріальних ресурсів у сучасних умовах у свинарстві / Г.В. Ільїна // *Продуктивність агропромислового виробництва (економічні науки): наук.-практ. збірник Українського науково-дослідного інституту*. – К. : НДІ «Укראгропромпродуктивність», 2011. – № 19. – С. 55-57.
3. Кравець І.В. Динамічні зміни на ринку свинини / І.В. Кравець // *Агроінком*. – 2007. – № 11-12. – С. 11-15.
4. Лихач В.Я. Ефективне ведення галузі свинарства в умовах СГПП "Техмет-Юг" / В.Я. Лихач, С.М. Галімов // *Таврійський науковий вісник : [збірник наукових праць ХДАУ]*. – Херсон : Айлант, 2009. – Вип. 64. – С. 166-170.
5. Оляднічук Н.В. Основні напрями підвищення рівня інтенсифікації свинарства / Н.В. Оляднічук // *Економіка АПК*. – 2008. – № 6. – С. 90-94.
6. Печко В.П. Ринок м'яса свиней: поточна кон'юнктура і прогноз - 2007 / В.П. Печко // *Мясной бизнес*. – 2007. – № 10. – С. 88-92.
7. Свиноус І.В. Ринкове ціноутворення на продукцію свинарства приватного сектору / Свиноус І.В. // *Економіка АПК*. – 2007. – №3. – С. 81-84.
8. Шуст О.А. Економічні засади виробництва та реалізації продукції свинарства в сільськогосподарських підприємствах / О.А. Шуст // *Сталий розвиток економіки*. – 2011. – № 1 (4). – С. 276-280.

References

1. Ivaniuta, V.F. and Beidyk, N.M. (2008), "Condition of problems of the production of pig production in Ukraine", *Ahrosvit*, no. 10, pp. 25-27.
2. Iliina, H.V. (2011), "Effective use of labor and material resources in the modern conditions in pig production", *Produktyvnist ahropromysloвого vyrobnytstva (ekonomichni nauky): nauk.-prakt. zbirnyk Ukrainskoho naukovo-doslidnoho instytutu*, no. 19, pp. 55-57.
3. Kravets, I.V. (2007), "Dynamic changes in the pork market", *Ahroinkom*, no. 11-12, pp. 11-15.
4. Lykhach, V.Ya. and Halimov, S.M. (2009), "Effective management in conditions SHPP "Tekhmet-Yuh", *Tavriiskiyi naukoviyi visnyk : [zbirnyk naukovykh prats KhDAU]*, issue 64, pp. 166-170.
5. Oliadnichuk, N.V. (2008), "The main directions of increase of level the intensification of pig production", *Ekonomika APK*, no. 6, pp. 90-94.
6. Pechko, V.P. (2007), "Meat of pigs market: current situation and forecast - 2007", *Miasnoi byznes*, no. 10, pp. 88-92.
7. Svynous, I.V. (2007), "Market pricing on products of pig breeding of the private sector", *Ekonomika APK*, no. 3, pp. 81-84.
8. Shust, O.A. (2011), "Economic fundamentals of production and realization of pork production in the agricultural enterprises", *Stalyi rozvytok ekonomiky*, no. 1 (4), pp. 276-280.